

Instytut Pamięci Narodowej - Warszawa

<https://warszawa.ipn.gov.pl/waw/publikacje/ksiazki-warszawa/36274,Niebezpieczna-wolnosc-Uczen-Polski-19791989-Fakty-wspomnienia-dokumenty.html>
2021-06-24, 04:17

Niebezpieczna wolność. „Uczeń Polski” (1979-1989). Fakty, wspomnienia, dokumenty

Bartłomiej Noszczak, *Niebezpieczna wolność. Uczeń Polski (1979-1989). Fakty, wspomnienia, dokumenty*, Warszawa 2013, 296 s. + 64 s. wkładka ikonograficzna (seria *Warszawa nie?pokonana*, tom VI)

Niebezpieczna
wolność.
„Uczeń
Polski”
(1979-1989).
Fakty,
wspomnienia,
dokumenty

W literaturze o drugim obiegu wydawniczym nadal brakuje solidnego opracowania na temat fenomenu niezależnej prasy młodzieżowej, czy też – precyzyjniej – uczniowskiej. Lukę tę wypełnia w pewnym stopniu niniejszy tom, zawierający fakty, wspomnienia i dokumenty związane z historią pisma „Uczeń Polski”. W latach 1979–1989 redagowali je samodzielnie warszawscy licealiści, którzy po wejściu w dorosłość przekazywali to zadanie młodszym kolegom na zasadzie swoistej sukcesji. Dla wielu z nich praca w redakcji była pierwszym doświadczeniem związanym z działalnością antysystemową – „przedszkolem” wdrażającym do aktywności w tzw. dorosłej opozycji. „Uczeń Polski” poruszał tematykę życia szkolnego, odkłamywał historię, recenzował i korygował podręczniki. Nastoletni redaktorzy komentowali też wydarzenia polityczne i społeczne, publikowali wiersze oraz wywiady. Pismo było pierwszym ogólnopolskim periodykiem prasy podziemnej wydawanym przez uczniów i do uczniów skierowanym. W 1981 r. stało się oficjalnym tytułem Federacji Młodzieży Szkolnej. Opublikowane w tej książce wspomnienia twórców i

współpracowników „Ucznia Polskiego” pokazują nie tylko jego redakcyjną kuchnię, lecz także codzienność nastolatków w ostatniej dekadzie PRL. Obraz całości dopełniają dokumenty SB, które pozwalają poznać czasem groźne, czasem groteskowe działania resortu wobec małoletnich opozycjonistów. Ta książka potwierdza, że żadnej z komunistycznych ekip władzy nie powiódł się do końca eksperyment wtłoczenia młodych Polaków w peerelowskie ramy życia politycznego, społecznego i kulturalnego.

SPIS TREŚCI

Od Wydawcy

Przedmowa

Nota edytorska

Wprowadzenie (Bartłomiej Noszczak)

Licealiści poza cenzurą. Historia drugoobiegowego pisma „Uczeń Polski” (1979–1989)

„Nie uczestniczyć w kłamstwie”. Analiza treści „Ucznia Polskiego” z lat 1979–1989

Porażka na miarę sukcesu. Inwigilacja „Ucznia Polskiego” przez SB w ramach sprawy operacyjnego rozpracowania „Uczniak” (1979–1983)

Wspomnienia twórców i współpracowników „Ucznia Polskiego” (1979–1989)

W imieniu autorów wspomnień (Tomasz Marek Mickiewicz)

Dlaczego?

XVI Liceum Ogólnokształcące im. Stefanii Sempołowskiej

XLI Liceum Ogólnokształcące im. Joachima Lelewela

XLII Liceum Ogólnokształcące im. Marii Konopnickiej

Przed „Uczniem” był „Sztubak”

Geneza „Ucznia Polskiego”

Żoliborz

Mokotów

Żoliborz i Mokotów

Praca redakcyjna

Druk

Fotografie, demonstracje patriotyczne, 17 grudnia

Zmiany w redakcji

„Uczeń Polski” a Federacja Młodzieży Szkolnej

Stan wojenny i później

Ostatnia redakcja

Dokumenty sprawy operacyjnego rozpracowania „Uczniak” (1979–1983)

Nr 1. 1979 wrzesień 9, [Warszawa] – Meldunek operacyjny naczelnika Wydziału III KSMO w Warszawie ppłk. Andrzeja Maja do naczelnika Wydziału I Departamentu III MSW płk. Stefana Rapaty dotyczący pojawienia się nielegalnego pisma „Uczeń Polski”

Nr 2. 1979 wrzesień 19, Warszawa – Notatka służbowa młodszego inspektora Wydziału III KSMO kpr. Zygmunta Petki zawierająca ustalenia na temat tego, czy członkowie redakcji „Ucznia Polskiego” są uczniami którejś ze szkół ponadpodstawowych w Warszawie-Włochach

Nr 3. 1979 wrzesień 20, Warszawa – Notatka służbowa kierownika Sekcji I KSMO w Warszawie por. Jana Faberskiego dotycząca kolportażu „Ucznia Polskiego”

Nr 4. 1979 październik 13, Warszawa – Opracowany przez inspektora Wydziału III KSMO m.st. Warszawy ppor. Stefana Cieplińskiego plan działań operacyjnych w sprawie operacyjnego rozpracowania o kryptonimie „Uczniak”

Nr 5. 1979 listopad 26, Warszawa – Notatka służbowa młodszego inspektora Wydziału III KSMO w Warszawie ppor. Stefana Cieplińskiego dotycząca jego rozmowy z dyrektorem LO im. Mikołaja Reja w Warszawie Witoldem Kalińskim na temat redaktorów „Ucznia Polskiego”

Nr 6. 1980 styczeń 4, Warszawa – Wyciąg z informacji operacyjnej uzyskanej przez Wydział III-2 KSMO w Warszawie przez osobowe źródło informacji „Macek-1”

Nr 7. 1980 styczeń 17, Warszawa – Notatka służbowa młodszego inspektora Wydziału III-2 KSMO w Warszawie szer. Krzysztofa Honkiszka dotycząca kontaktów działaczy RMP z redaktorami „Ucznia Polskiego”

- Nr 8. 1980 luty 1, Warszawa – Notatka służbowa starszego inspektora Wydziału III-2 KSMO w Warszawie por. Józefa Siemianowskiego dotycząca „Ucznia Polskiego”
- Nr 9. 1980 luty 1, Warszawa – Pismo naczelnika Wydziału III Departamentu III MSW ppłk. Andrzeja Kwiatkowskiego do naczelnika Wydziału III KSMO w Warszawie Stanisława Olejnika dotycząca kontaktów środowiska RMP z „Uczniem Polskim”
- Nr 10. 1980 luty 5, [Warszawa] – Meldunek operacyjny naczelnika Wydziału III KSMO w Warszawie ppłk. Andrzeja Maja dotyczący inwigilacji „Ucznia Polskiego”
- Nr 11. 1980 luty 5, Warszawa – Pismo zastępcy naczelnika Wydziału III Departamentu III MSW ppłk. Stanisława Kabacińskiego do naczelnika Wydziału III KSMO w Warszawie mjr. Stanisława Olejnika w sprawie „Ucznia Polskiego”
- Nr 12. 1980 kwiecień 22, Warszawa – Wyciąg z informacji operacyjnej uzyskanej przez SB od TW „Andrzeja” w sprawie „Ucznia Polskiego”
- Nr 13. 1980 kwiecień 29, Warszawa – Wyciąg z informacji operacyjnej uzyskanej przez SB od TW „Rybaka” w sprawie „Ucznia Polskiego”
- Nr 14. 1980 maj, Warszawa – Informacja młodszego inspektora Wydziału III KSMO ppor. Stefana Cieplińskiego w sprawie związków Andrzeja Czumy z „Uczniem Polskim”
- Nr 15. 1980 maj 12, Warszawa – Wyciąg z informacji operacyjnej uzyskanej przez SB od TW „Rybaka” w sprawie „Ucznia Polskiego”
- Nr 16. 1980 czerwiec 26, Warszawa – Wyciąg z informacji, jaką SB uzyskała od TW „Józefa”
- Nr 17. 1980 sierpień 18, Warszawa – Wyciąg z doniesienia TW „Wiktora” w sprawie „Ucznia Polskiego”
- Nr 18. 1980 sierpień 19, Warszawa – Wniosek młodszego inspektora Wydziału III KSMO ppor. Stefana Cieplińskiego do naczelnika Wydziału III KSMO o przekazanie sprawy operacyjnego rozpracowania „Uczniak” do prowadzenia przez Wydział III-2 KSMO
- Nr 19. 1980 listopad 26, Warszawa – Wyciąg z notatki służbowej dotyczącej kolportażu „Ucznia Polskiego” w Zespole Szkół Łączności w Warszawie przez Piotra Sternickiego
- Nr 20. 1981 maj 26, Warszawa – Notatka służbowa ppor. Stefana Cieplińskiego dotycząca ulotki zredagowanej przez redakcję „Ucznia Polskiego”
- Nr 21. 1981 listopad 19, Warszawa – Wyciąg z informacji uzyskanej przez SB od TW „Jacka”
- Nr 22. 1981 grudzień 3, Warszawa – Opracowany przez por. Stefana Cieplińskiego plan działań operacyjnych Wydziału III KSMO w Warszawie w sprawie „Ucznia Polskiego”
- Nr 23. 1982 styczeń 13, Warszawa – Notatka służbowa dotycząca rozmowy

przeprowadzonej przez funkcjonariuszy aparatu policyjnego z dyrektorem Zespołu Szkół Zawodowych Samochodowych w Warszawie w związku z kolportowaniem w tej placówce nauczania publikacji drugoobiegowych

Nr 24. 1982 styczeń 14, Warszawa - Meldunek operacyjny ppor. Stefana Cieplińskiego dotyczący „Ucznia Polskiego”

Nr 25. 1982 styczeń 14, Warszawa - Notatka służbowa ppor. Marka Burchardta z KDMO Warszawa-Żoliborz z rozmowy przeprowadzonej z prokuratorem rejonowym dla dzielnicy Warszawa-Żoliborz Gielo

Nr 26. 1982 styczeń 19, Warszawa - Notatka urzędowa ppor. Marka Burchardta z KDMO Warszawa-Żoliborz z rozmowy przeprowadzonej z inspektorem Wydziału Oświaty i Wychowania Urzędu Dzielnicowego Warszawa-Żoliborz Kapuśniakiem

Nr 27. 1982 grudzień 6, Warszawa - Wyciąg z informacji operacyjnej uzyskanej przez SB od TW ps. „Ewa”

Nr 28. 1983 kwiecień 21, Warszawa - Analiza dokumentacji SB związanej z rozpracowaniem „Ucznia Polskiego”

Nr 29. 1983 kwiecień 30, Warszawa - Notatka służbowa mł. chor. Barbary Kumosińskiej z tzw. rozmowy wyjaśniającej przeprowadzonej z Michałem Potockim

Nr 30. 1983 listopad 8, Warszawa - Decyzja Wydziału III KSMO o zakończeniu SOR „Uczniak”

Biogramy twórców i współpracowników „Ucznia Polskiego”

Bibliografia selektywna

Wykaz skrótów

Indeks osób